Nabucco aşırı bağımlılığın azaltılması için önemli fakat yeterli değil

Bir 'Asrın Projesi' daha:

Necdet PAMİR
Enerji Uzmanı

Nabucco için imzalanan Hükümetler Arası Anlaşma vesilesiyle yapılan bazı yorumları anımsatarak başlayalım:

- Bir haber başlığı: **"Asrın Projesi** Nabucco'ya özel ordu"

- Bir manşet: "Doğalgaz savaşında **Nabucco zaferi"**

- "AB'nin Enerjiden Sorumlu Komisyon Üyesi Andris Piebalgs, Türkiye hükümetinin, Nabucco projesi için attığı imzanın, katılım müzakerelerinde enerji faslının açılması için AB üyeleri üzerine daha çok baskı oluşturacağını söyledi."

- "Başbakan **Recep Tayyip Erdoğan**, sadece enerji noktasında bakıldığında bile **Türkiye'nin AB üyesi olmasının gerektiğinin net bir şekilde ortaya çıkacağını** söyledi."

- "Erdoğan, **'bu tarihi buluşmayı'** sağlayan, **dönüm noktasına** şahitlik eden herkese de şükranlarını sunarak…"

- "Anlaşmanın imzalanmasının çok önemli olduğunu kaydeden Aliyev, proje tamamlandıktan sonra, **Azerbaycan'ın yararına olacağına inanmaları halinde**, gaz satmak isteyeceklerini belirtti."

- "Hazar gazını Avrupa'ya taşımayı hedefleyen doğalgaz boru hattı projesi Nabucco, **'ortada gaz olmadığı halde' yapılan imza töreniyle** Rusya'da eğlence konusu oldu. Başbakan Birinci Yardımcısı **Viktor Zubkov** 'Avrupa'nın gaz kaynaklarını çeşitlendirme çabası normal. Ancak hattın nasıl doldurulacağı ayrı konu. **Korkarım ki, karşıtlarımız kaynaklarını iyi hesaplamadığı proje için acele etti** ve bu da **belirli hırsların anıtı olacak boş bir boru hattı**na dönüşebilir' dedi."

-"MÜSİAD'ın düzenlediği 'Türkiye'nin Enerji Politikaları' konulu toplantıda konuşan Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı **Taner Yıldız**, 'Türkiye'nin Nabucco'da **ister vergi başlığında isterse yüzde 15 konusunda, kesinlikle istediğinden daha fazlasını almış durumda olduğunu'** söyledi. … Taner Yıldız, 'Türkiye kazançlı bir ülke olarak, yine çıkarları doğrultusunda bir ülke olarak bu anlaşmadan çıkmış olacak' diyerek, sözlerini şöyle sürdürdü:

> İmzalanan anlaşmanın Türkiye'nin istediklerini fazlasıyla garanti ettiği görüşü, anlaşma hükümleri dikkatle incelendiğinde, ikna edici olamamaktadır. Öncelikle, gazın sahibi olmayan tarafların imzaladığı bir anlaşmayla, gaz miktarının garanti edilmesinin zaten mümkün olamayacağı açıktır.

Arz güvenliğiyle alakalı yüzde 15'lik bir rakam... Nedir bu yüzde 15? Yüzde 15, Nabucco boru hattından geçecek gazın, 31 milyar metreküp tamamlandığında, yüzde 15'ine karşılık gelecek, takribi 4.5 milyar metreküplük gazın Türkiye'nin arz güvenliğiyle alakalı alıkonmasıyla alakalı bir başlık. Tabii ki bu müzakereleri sürdüren arkadaşlarımız(ın), yine Türkiye'nin çıkarları doğrultusunda müzakere masasında zaman zaman ön plana çıkardıkları zaman zaman da geri plana attıkları başlıklar oldu. Ocak ayından bu yana yoğunlaşan görüşmelerde biz Türkiye'nin arz güvenliğiyle alakalı böyle iyi niyetle bir başlık koyduk. Fakat bu şu demek değil; deniyor ki, 'Yüzde 15'ten vaz mı geçtik?' Şöylesine vazgeçmedik; **daha iyi bir maddeyi müzakereye koyarak, daha fazla bir kazanım elde ederek**, yüzde 15 başlığını çıkarttık ama Türkiye'nin arz güvenliğiyle alakalı konularda **kendini garantiye alabilecek bir maddeyi oraya koyduk.** O da şudur; 6 tane ortaktan bir tanesi veya 6 ortak öncelikle gaz tedarikiyle, gaz arzıyla alakalı istemeleri halinde buradan geçen gazın yüzde 50'sini alırlar. Yani yüzde 15'ten daha iyi bir kazanım elde edecek bir noktadayız."

Yukarıdaki birbiriyle taban tabana zıt ve çoğu gerçekçi olmayan yorumlar, doğal olarak hepimizin kafasını karıştırıyor. Bu nedenle, bilimsel veriler üzerinden giderek, hamasetten ve peşin hükümden uzak bir değerlendirme yapmayı ve projeyi artıları ve eksileriyle, soğukkanlılıkla değerlendirmeyi yararlı görüyoruz."

Nabucco Projesi nedir?

AB için olduğu kadar Türkiye açısından da; arz güvenliğinden yatırıma, istihdamdan üretici/tüketici ve transit ülkeler arasındaki ilişkilere, dış politikadan ülke güvenliklerine kadar çok geniş bir yelpazede değerlendirilmesi gereken bu proje, çoğunlukla nesnellikten ve doğru bilgilerden uzak, iç ve dış politik çıkarların etkisi altında, abartılı ya da yanıltıcı yorumlarla kamuoylarına sunuluyor. Bu da, projenin gerçek değeri, karşılaştığı sorunlar ve yapılabilirliği konularında yanlış değerlendirmelere yol açıyor.

Proje, BOTAŞ tarafından 2000'li yılların başında ortaya atılmış, ilk aşamada Avusturya'nın OMV şirketi ile Şubat 2002'de görüşülmeye başlanmış ve Mayıs 2002'de bir İşbirliği Protokolü imzalanmıştır. Daha sonra sırasıyla Macaristan'ın MOL, Romanya'nın Transgaz, Bulgaristan'ın Bulgargaz ve nihayet Almanya'nın RWE şirketleriyle eşit oranda ortaklık (ve yatırım) temelinde anlaşmaya varılmıştır. Projenin hedefi; ortak şirketin resmi sayfasında belirtildiği gibi; **"Ortadoğu, Mısır ve Hazar gazının, Türkiye-Bulgaristan-Romanya güzergahından Avusturya'ya bir boru hattıyla ulaştırılması"**dır. Temel amaçsa, AB'nin ve Türkiye'nin hızla artan gaz ithalat gereksiniminde (2030'da tüketimin yüzde 80'i), halen Rusya, Norveç ve Cezayir ağırlıklı olan tedarikte, kaynak çeşitliliği ve dolayısı ile arz güvenliği sağlanmasıdır. (Şekil-1)

Şekil-1: AB'nin Artan Gaz Gereksinimi

Nabucco'nun temel verileri

Gürcistan/Türkiye ve/veya İran/Türkiye sınırından başlaması öngörülen hattın, Avusturya'ya (Baumgarten) kadar 3 bin 300 kilometre uzunluğunda olması 2013'te yılda 8 milyar metreküple başlaması planlanan gaz akışının, 2017'de 15 ve 2021'den itibaren 31 milyar metreküpe erişmesi hedeflenmiştir. Hattın yaklaşık 2 bin kilometresi Türkiye sınırları içinde olacaktır. Başlangıçta 4.6 milyar Avro

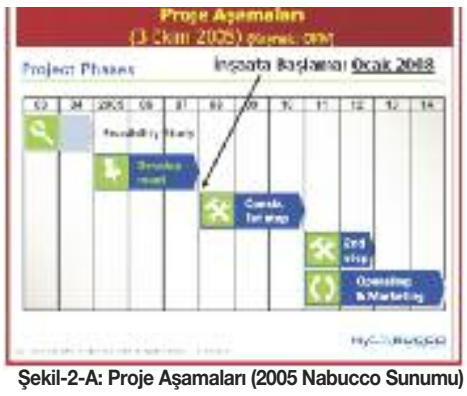

Şekil-2-A: Proje Aşamaları (2005 Nabucco Sunumu)

Şekil-2-B: Proje Aşamaları (2009 Nabucco Sunumu)

Şekil-3-A: Nabucco Arz Kaynakları (2005 Nabucco Sunumu)

Şekil-3-B: Nabucco Arz Kaynakları (2009 Nabucco Sunumu)

olarak tahmin edilen maliyet, son değerlendirmelere göre, resmi açıklamalarda 7.9 milyar Avro olarak revize edilmiştir. İnşaatın ilk aşamasında Ankara-Baumgarten arasındaki 2 bin kilometrelik hattın inşası, daha sonraysa belli bir süre için mevcut Gürcistan-Türkiye ve İran-Türkiye boru hatlarının kullanılması planlanmıştır. 2005 yılındaki ilk somut planlamalarda Ocak 2008'de başlanması planlanan boru hattı inşaatı, son açıklamalarda Ocak 2011'e ertelenmiş görünmektedir (Şekil-2 A ve B).

Proje amacından sapıyor

Nabucco şirketince 2005 yılında; Azerbaycan, İran, Irak ve Mısır olarak açıklanan gaz ithal kaynaklarına, şirketin son açıklamalarında, Rusya'nın da eklendiği görülmektedir. (Şekil 3-A ve B) Bu **"ekleme"**nin, projenin başlangıçtaki temel amacı ile bağdaştığını söylemek doğru değildir. Zira açıklanmış olan amaç; arz güvenliği için kaynak çeşitliliği (güzergahın değil) sağlamaktır. Nitekim imzalanan Hükümetler Arası Anlaşma'nın Başlangıç Bölümü'ndeki ilk madde (A), imzacı tarafların, **"enerji güvenliği durumu nedeniyle derin kaygı duydukları ve kaynakları çeşitlendirmeyi sağlayacak bir projeyi gerçekleştirme niyetlerine"** vurgu yapmaktadır. Ancak Nabucco ile ilgili olarak uzun süredir dile getirmeye çalıştığımız teknik, ekonomik ve özellikle de jeopolitik sorunların; Nabucco ortaklarının bu çelişkili durumlarının nedeni olduğu ve kendisine alternatif kaynaklar geliştirilmek istenen Rusya'nın söz konusu alternatifler aleyhine son yıllarda önemli zemin kazandığı da bir diğer gerçekliktir. Dolayısıyla kimileri, **"Nabucco güzergah çeşitliliği hedefliyordu. Rus gazı baştan beri dışlanmamıştı"** diye **"pragmatik"** (pratiklerine teori uydurmak da denebilir) bir söylem tutturmuş olsa da; bu söylem, projenin temel hedefiyle hiç uygun değildir. Eğer amaç, kaynak çeşitlendirme yoluyla arz güvenliğini sağlamlaştırmak değil de, kaynağına bakılmaksızın, Mevlana'nın "Gel, gel, ne olursan ol yine gel/İster kafir, ister mecusi, ister puta tapan ol yine gel/Bizim dergahımız, ümitsizlik dergahı değildir/Yüz kere tövbeni bozmuş olsan da yine gel" dizelerindeki gibi; Rusya dahil bulunabilen her kaynaktan gaz almak olsaydı, sorun olmazdı! Dolayısıyla gerçek neyse onu teslim etmekte yarar vardır: Gerek Azerbaycan, Gürcistan ve alternatif kaynak oluşturabilecek Orta Asya kaynakları üzerindeki Rus politikaları ve gerekse İran ve Irak'a yönelik Amerikan politikaları, Türkiye'nin ve Avrupa'nın gaz tedarikinde kaynak çeşitlendirme çabalarını olumsuz etkilemiş ve son tahlilde Rusya'nın elini güçlendirmiş durumdadır.

Niyet beyanı anlaşması

13 Temmuz 2009 tarihinde imzalanan Hükümetler Arası Anlaşma, Nabucco hattı gerçekleşirse, bu hattan gaz temin etmeyi ve aynı zamanda transit ülke olarak da bazı yararlar sağlamayı uman 5 ülke hükümetinin imzaladığı bir **"niyet beyanı"** anlaşmasıdır. Nabucco şirketi ortaklarından beşinin (Almanya hariç) imzasını taşımaktadır. **"Bu anlaşma projenin yapımını garanti eder mi?"** sorusuna, **"Evet"** yanıtı verilirse, inandırıcı olamaz. Zira söz konusu anlaşma, projenin gerçekleşebilmesi için **"gerekli ama yeterli"** olmayan bir adımdır. Bu anlaşma imzalanmasaydı, Rusya'nın alternatif projesi Güney Akım'ın daha fazla inandırıcılık kazanacağı ve Nabucco'nun önündeki zaten çok sayıda var olan engellerin daha da kronik hale gelebileceği söylenebilir. Bu açıdan bakıldığında, özellikle Türkiye ile AB ve başlıca tedarikçi konumdaki Azerbaycan arasındaki anlaşmazlıkların aşılamaması, projenin inandırıcılığını daha da riske sokacağından, bazı **"ara çözümler"** geliştirilerek, hiç değilse bu **"ilk adım"** atılmış ve Nabucco'nun **"gömülmesi"** engellenmiş oldu denilebilir. Anlaşmanın belki de tek kazanımı bu olmuştur diye de düşünülebilir. Bu anlaşmayı; proje destek anlaşması, ev sahibi ülke anlaşmaları ve hepsinden önemlisi **"gaz alım satım anlaşmaları"** izlemedikçe, projenin gerçekleşmesi mümkün değildir. İmzalayan ülkelerin arasında gazı sağlayacağı savlanan ülkelerin hiçbirisinin (Azerbaycan, İran, Irak, Mısır, Katar, vb.) olmaması ise, bir bakıma halk arasında sıklıkla kullanılan bir deyimi akla getirmektedir: **"Kendi kendine gelin güvey olmak."**

İmzalanan anlaşmanın Türkiye'nin istediklerini fazlasıyla garanti ettiği görüşü, anlaşma hükümleri dikkatle incelendiğinde, ikna edici olamamaktadır. Öncelikle, gazın sahibi olmayan tarafların imzaladığı bir anlaşmayla, gaz miktarının garanti edilmesinin zaten mümkün olamayacağı açıktır. Türkiye'nin hattan geçecek gazın yüzde 15'ini talep etmesine ve bu konuda direnmesine karşılık, bir an önce bu anlaşmayı imzalayabilmek için bulunan "ara çözüm", hattan geçecek gazın yüzde 50'sinin öncelikle proje ortağı şirketlere önerileceğini ve kabul edilirse onlara verileceğini (Anlaşma Madde 3.3) ifade etmektedir.

Türkiye'nin bu denli (toplam birincil enerji tüketiminde yüzde 31) doğalgaza bağımlı olması, tükettiği gazın yüzde 98'ini ithal etmesi ve bu ithalatın yüzde 63.5'ini Rusya'dan yapmakta olması zaten başlı başına sorunken; daha fazla gaz ithaline yönelik öneriler sunmak, akılcı bir seçenek oluşturmamaktadır. Buna karşın, eğer Nabucco gerçekleşecekse, Türkiye'ye sağlayabileceği en önemli yarar (doğrudan yatırım, inşaat sürecinde istihdam vb. dışında), kaynak çeşitliliği sağlaması olmalıdır. Sadece transit ülke olarak bu yarar sağlanamayacağına göre, hiçbir garanti sağlaması söz konusu olmayan muğlak maddelerle yetinmenin **"başarı"** ya da **"zafer"** olmadığı açıktır.

Türkiye merkez değil, transit ülke

Anlaşmada Türkiye açısından **"zafer"** hanesine yazılamayacak başka maddeler de vardır. Örneğin, Anlaşmanın 1.16. maddesindeki **"one stop shop"** ilkesi, taşınacak gazın hatta girdikten sonra çıkışın yapılacağı noktaya (Baumgarten) kadar, tek bir müesseseye (Nabucco International Company) alım-satım kontratı yapma yetkisi vermektedir. Bunun da Türkiye'nin bir **"hub"** (merkez) olma iddiasını desteklemediği ve transit ülke konumunda kaldığı anlamına geldiği açıktır.

Anlaşma ile **"avantajlı"** bir fiyatın sağlanması da söz konusu değildir. Zaten gazın sahibi olmayan tarafların, Türkiye'ye daha uygun bir fiyat sağlaması mümkün de değildir. Bu konuya ilişkin tek maddede (Başlangıç Bölümü'ndeki 'G' maddesi), Türkiye'nin kendi gaz piyasasını geliştirebilmek için **"daha rekabetçi fiyatlarla"** gaz temin etmeyi arzuladığı hususu **"not edilmekte"**dir.

Nabucco'nun temel sorunları

Böylesine kapsamlı bir projenin gerçekleştirilebilmesi için; gaz sağlaması beklenen rezervlerin ve potansiyel üretim miktarlarının yeterliliği, teknik, ekonomik ve jeopolitik sorunların aşılması, üretici/tüketici ve transit ülkelerin beklenti ve çıkarlarının ortak bir paydada buluşabilmesi gibi çok sayıda parametrenin bir arada sağlanabilmesine gereksinim vardır. Özellikle alternatif olarak düşünülen gaz kaynaklarının yetersizliği ve rezervler olsa bile geliştirilmelerinin ve ihraç edilebilmelerinin önündeki teknik, ekonomik ve jeopolitik engellerin son derece ciddi olduğunu görmemiz gerekir.

Azerbaycan gazında soru işaretleri

Mevcutlar arasında en çabuk devreye alınabilecek kaynak olan Azerbaycan'ın Şah Deniz Sahası üretimi, en gerçekçi

Böylesine kapsamlı bir projenin gerçekleştirilebilmesi için; gaz sağlaması beklenen rezervlerin ve potansiyel üretim miktarlarının yeterliliği, teknik, ekonomik ve jeopolitik sorunların aşılması, üretici/tüketici ve transit ülkelerin beklenti ve çıkarlarının ortak bir paydada buluşabilmesi gibi çok sayıda parametrenin bir arada sağlanabilmesine gereksinim vardır. Özellikle alternatif olarak düşünülen gaz kaynaklarının yetersizliği ve rezervler olsa bile geliştirilmelerinin ve ihraç edilebilmelerinin önündeki teknik, ekonomik ve jeopolitik engellerin son derece ciddi olduğunu görmemiz gerekir.

seçenekler arasındadır ve halen bu ülkenin kendi gereksinimi yanında Gürcistan'ın (yılda yaklaşık 2 milyar metreküp), Türkiye'nin ve Yunanistan'ın taleplerinin önemli bölümünü karşılamaktadır. Gaz üretiminin başlıca kaynağı olan Şah Deniz Sahası'nın ilk fazının tepe üretimi; yılda 8.6 milyar metreküp, ikinci fazının geliştirilmesi halinde ise toplam 24.6 milyar metreküp olarak ifade edilmektedir. Daha önce Rusya'dan 1000 metreküpü 110 dolardan gaz ithal eden Azerbaycan, Rusya'nın Ocak 2007'den başlayarak ihraç fiyatını 230 dolara çıkarmasının ardından, Rusya'dan gaz ithalatını kesmek zorunda kaldı. Rusya'nın bu hamlesiyle, Azerbaycan'ın ihraca ayırabileceği miktar, kaçınılmaz olarak azalmıştır. Dolayısıyla Azerbaycan'ın hem kendi iç tüketimine, hem Gürcistan'a, hem Türkiye'ye (yılda 6.6 milyar metreküp), Yunanistan'a (4.3 milyar metreküp), İtalya'ya (8 milyar metreküp) ve ayrıca Nabucco'ya gaz vermesi, hayli zor hale gelmiştir. Diğer yandan Türkiye, gaz ithalatında Rusya'ya olan gaz ithalat bağımlılığını kabul edilebilir oranlara indirebilmek için Azerbaycan'dan mevcut anlaşmaya ek olarak yılda 8 milyar metreküp daha gaz alımını hedeflemektedir. Buna, kendi gereksinimini ön plana alan AB karşı çıkmakta ve Türkiye'nin transit ülke olmakla yetinmesini istemektedir. Azerbaycan ise, **"Ermenistan'la kara sınırını açmayı ve diplomatik ilişki kurmayı, bu ülkenin işgal ettiği Azerbaycan topraklarını geri vermesi koşulundan bağımsız olarak sürdürdüğü"** öne sürülen Türkiye'ye daha fazla gaz vermektense; AB'ye doğrudan satmak ve/veya Türkiye iç pazarına doğrudan erişmek ya da gazını Rusya'ya pazarlamak seçeneklerini devrede tutmaya çalışmaktadır. Ancak iktidarın Ermenistan ile yürüttüğü **"normalleşme"** sürecindeki hataları ne denli açık olursa olsun, Azerbaycan'ın Rusya'ya ihraç seçeneğinin, Sovyetler'in dağılmasından bu yana ülkenin bağımsızlığı yönünde verilen onca savaşıma (BTC, Güney Kafkasya Gaz Boru Hattı vb.) ne denli uygun düşeceği ayrı bir tartışma konusudur ve daha çok bir pazarlık taktiği olarak değerlendirilmektedir.

İran seçeneğinde zorlu koşullar

İran seçeneğinin önünde de, en azından kısa ve orta vadede önemli engeller görünmektedir. Her ne kadar İran, 29.6 trilyon metreküp gaz rezerviyle dünya gaz rezervlerinin yüzde 16'sının sahibiyse de, 2008 yılı üretimi ve tüketimi yaklaşık 117 milyar metreküptür. Bir diğer ifadeyle, eğer başta Güney Pars Sahası olmak üzere, yeni sahalarında yatırım yapılıp bu sahalar geliştirilmezse, ne Türkiye'ye ne de Avrupa'ya ihraç edecek gazı yoktur. Halen Türkiye'ye ihraç ettiği yılda 5.8 milyar metreküplük gazı, Türkmenistan'dan ithal ettiği aynı miktardaki gaz sayesinde sağlayabilmektedir. İran'ın nükleer alandaki çabaları nedeniyle İsrail ve ABD odaklı kısıtlama politikası, Avrupa ülkelerinden de destek bulmuş ve özellikle Fransız ve Alman hükümetlerinin ABD yönetimiyle paralel uygulamaları, Avrupalı şirketlerin de en azından resmi olarak İran petrol ve gaz sektöründe yatırımdan geri adım atmalarına neden olmuştur. Türkiye ile İran'ın imzaladığı (13 Temmuz 2007) İyi Niyet Protokolü ise, her iki hükümetin, gerek iç ve gerekse dış siyaset propaganda malzemesi olmaktan ötede bir noktaya taşınabilmiş değildir. Diğer yandan İran tarafının Türkiye dahil yabancı yatırımcılara önerdikleri anlaşma hükümleri, uluslararası pratikten ve cazip olmaktan çok uzaktadır. Bunlara ek olarak, TPAO ve BOTAŞ mevcut yapılarıyla, uluslararası projelerde başarılı olma olanağı sağlayabilecek teknik ve finansal olanaklardan yoksun hale getirilmiştir. Tüm bunlar bir arada dikkate alınıp, (ABD, İran ve Türkiye kaynaklı) sorunlar çözümlenemezse, İran gazının yakın ve orta vadede bir seçenek oluşturması da zordur.

> Nabucco, tek kaynağa aşırı bağımlılığı azaltılması konusunda Türkiye için önemli bir projedir. Başarısı için uğraş verilmelidir. Ancak mevcut ciddi engelleri yok sayarak, iç politika malzemesi yapmak uğruna abartılı ve gerçek dışı söylemlerle kamuoyunu yanıltmak, doğru bir yaklaşım değildir.

Irak'ta ABD faktörü

İşgalden bu yana 1 milyondan fazla sivilin öldürüldüğü, etnik ve dini temelde kardeş kavgalarının körüklendiği Irak'ta, ABD askerleri çekilse de çekilmese de, istikrarın yerleşmesi ve hukukun üstünlüğünün egemen olması, bugünden yarına beklenmemelidir. **"Irak'ta en önemli tehdidin Kürt-Arap anlaşmazlığı olduğu"** bizzat Başbakan **Maliki** tarafından ifade edilmektedir. Kimileri Irak'ta Türkiye'nin enerji alanında yeni bir açılım yapmakta olduğundan söz etmekteyse de; aslında Türkiye Irak'ta TPAO ve BOTAŞ kanalıyla 1994 yılından beri (15 yıldır), petrol ve gaz sahalarında (Gharaf Petrol ve Mansuriye Gaz sahaları) hak kazanıp sahaları geliştirmeye ve üretilecek petrol ile gazı Türkiye'ye ve daha sonra da Avrupa'ya ulaştırmak için projeler geliştirmeye çalışmış, ancak başarılı olamamıştır. Diğer yandan, işgal öncesinde en azından yarı kapasiteyle çalışan Kerkük-Yumurtalık Hattı, işgalden sonra yıllarca çalışmamıştır. Bunun sonucunda, Türkiye'nin Irak'tan taşıma ödentisi olarak alacağı, 1 milyar doları aşmış durumdadır. Irak, hidrokarbon potansiyeli açısından çok önemli bir seçenektir. Ancak yatırım ikliminin hangi koşullarda uygun olacağı, nesnel ve çok boyutlu bir değerlendirmeyi zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla Irak seçeneğinin önündeki en büyük engelin de Amerikan politikaları olduğu söylenebilir. Bu koşullarda da, anlaşma imzalanırken Irak Başbakanı Maliki'nin **"hazır bulunması"**, gazın da hazır bulunması ve Nabucco'ya aktarılması anlamına ne yazık ki gelmemektedir. Irak'ın kuzeyindeki gelişmelerin de, Maliki'nin son ABD ziyaretindeki çıkışının dikkate alınarak değerlendirilmesinde yarar vardır.

Mısır gazı ise, miktar açısından yeterli değildir ve yeni keşifler olmazsa, Mısır ileride gaz ithalatı yapan bir ülke konumuna gelebilecektir.

Tüm bu veriler, Nabucco'nun sadece gösterişli haritalar çizilerek ve (gaz talep eden ülkeler arasında) Hükümetler Arası Anlaşmalar imzalanarak gerçekleştirilebilmesinin mümkün olmadığını göstermektedir.

Sonsöz yerine

Nabucco, başlangıçtaki hedefleri doğrultusunda (tek kaynağa aşırı bağımlılığı azaltmak), ülkemiz için önemli bir projedir. Başarısı için uğraş verilmelidir. Ancak mevcut ciddi engelleri yok sayarak, iç politika malzemesi yapmak uğruna abartılı ve gerçek dışı söylemlerle kamuoyunu yanıltmak, doğru bir yaklaşım değildir.

İmzalanan anlaşma, Nabucco'nun gerçekleşebilmesi yolunda, gerekli ancak yeterli olmayan bir **"ilk aşama"**dır.

Türkiye'nin enerji arz güvenliğini sağlama yolundaki temel hedefi, daha fazla gaz tedariki olmamalıdır. Her fırsatta belirttiğimiz gibi, büyük bölümü devreye alınmamış hidroelektrik, rüzgar, linyit, güneş potansiyelimizin devreye alınması için, teşvik dahil tüm politika unsurları devreye (gecikmeksizin) konulmalıdır. Enerji verimliliğinin sağlanması ve kayıp kaçakların en az seviyeye indirilmesi şarttır.

Nabucco olacaksa, burada da temel hedefimiz, kaynak çeşitliliği sağlamak olmalıdır. Yoksa **"projeye Rusya da katılabilir"** söylemi, son derece hedefsiz bir yönelimi ifadeden öteye gitmemektedir.

Proje gerçekleşirse, toplam (bugün için) 7.9 milyar Avro'luk yatırımın 4.5 milyar Avro'luk kısmı Türkiye'ye yapılacaktır. Toplam vergi gelirinin 4.2 milyar Avro'luk bölümü (25 yıl) Türkiye'ye kalacaktır (Yılda yaklaşık 170 milyon Avro). Buna karşılık BOTAŞ da, toplam yatırımın yüzde 16.7'sini (1.32 milyar Avro) yapmakla mükelleftir. Ayrıca BOTAŞ'ın 25 yıl boyunca yapacağı işletme masraflarının toplamı 3.4 milyar Avro'dur. Özetle hattan sağlanacak mütevazı bir gelir de söz konusudur. İstihdam, inşaat süreci için önemli bir katkı sağlar, ancak işletme sürecinde az sayıda personel istihdam edilecektir. Hizmetler sektörüne de önemli bir **"iş"** potansiyeli olacaktır.

Müteahhitlerimiz için de önemli bir **"iş"** potansiyeli mevcuttur. Aynı olanaklar, demir-çelik ve boru imalat sanayilerimiz için de söz konusudur. Ancak müteahhitlik sektörünün önemli darboğazları vardır. Bir yandan iktidara paralel palazlandırılmaya çalışılan türedi **"müteahhitlerin"** varlığı, diğer yandan teminatlar başta olmak üzere finansman sorunları, bu potansiyeli kısıtlar niteliktedir. Ayrıca ihale süreci ve koşulları, Nabucco International Company tarafından biçimlendirileceğinden, koşulların ne denli bizim yararımıza oluşabileceği de bir diğer belirsiz noktadır. ■